

DOGOSSY KATALIN

Életkép a szakképzésről

„Ezer négyzetméternyi tanműhelyünk nincs rendesen kibaszálva”

PEDAGÓGIAI JELENETEK

Az ötvenkettes villamos nyikorogva döcög a Gubacsi úton, betonkerítések, elhagyott, gazos gyárudvarok, félig lebontott nyomortelepek sorfala közt. Megyek utána. A villamosmegállóban fakókék, melós nadrágban, bizonytalan tekintetű, borostás arcú férfi billeg. A falnak támaszkodik, egy pontra néz, majd mégis úgy dönt, ülve jobb. Különben kihalt a táj. Csak én próbálom a villamost megelőzni.

A Timót utca kereszteződésében aztán a 21. századba érek. A Szily Kálmán Műszaki Szakközépiskola és Szakiskola előtt annyi autó áll, hogy nem találok parkolóhelyet.

Azért jöttem, mert a szakképzésről tervezek riportot írni. Mert harminc éve annak, hogy éppen itt, ebben az iskolában írtam, éppen erről. Egy másik század vége felé, egy másik társadalmi rendszer összeomlása előtti pillanatban.

Akkor ezt mondta Nagy Sándor, az akkori iskola, akkori igazgatója: „Tudja, elég nehéz helyzetben vagyunk. Esztergályos, forgácsoló, gépszereelő szakmákra ma azok a gyerekek jönnek, akiket bizonyítványuk alapján szakközépiskolába nem vettek fel. Pontosan tudják, ha nem csinálnak botrányos dolgot, itt megkapják a szakmunkásbizonyítványt. A helyzet tehát olyan, hogy az általános iskolákban gyengén teljesítő, sokszor folyékonyan olvasni, rendesen

szorozni és osztani sem tudó gyerekekkel kell dolgozni. Ráadásul tanulóink olyan környezetben nőnek fel, ahol az anyagiak és a kulturális értékek között nincs felismerhető összefüggés. Vagyis a srácoknak a tanulásra és a komoly munkára való ösztönzése szinte megoldhatatlan.”

Arra voltam tehát kíváncsi, hogy harminc évvel a riport megírása után, az új évezred új társadalmi, gazdasági viszonyai között mi változott.

A SZAKMAI GYAKORLAT

Fábián Zoltán, a mai iskola igazgatója – bár attól félttem, hogy szóba sem áll velem –, e-mailben elküldött kérésemre öt percen belül válaszolt. Vasárnap volt, délután. Ő is a gép előtt ült. Én is. Az írta, „kedd kivételével bármelyik nap délelőttjén várjuk. Megszervezzük, hogy meglátogathasson egy közismereti órát, osztályfőnökin beszélgethessen a gyerekekkel, és ellátogathat a tanműhelyünkbe is.”

Éltem a meghívással. Beszéltünk sok mindenről. Arról, hogy a magyar szakképzés jó. A legkiválóbb szakmunkások érettségi nélkül is simán megkeresik a diplomás tanárok bérét. A nagy baj az, hogy a jó szakmunkás külföldre megy, s bizonyos

szakmákban szinte lehetetlen pótolni őket. A szakiskolák minden gyereket felvesznek és megpróbálnak eljuttatni a vizsgáig. Arról is beszéltünk az igazgató úrral, hogy a szakképzés átalakításának utolsó előtti körében, 2010-ben az iskola Térségi Szakképző Központ lett. Tanműhelyének felújítására közel egymilliárd forintot kapott. A tanműhely olyan is. Lenyűgöző. A legkorszerűbb számítógépek vezérelte forgácsoló gépek között, tiszta, világos, jól szellőző csarnokokban, minden szakma minden tanulója jut gép, eszköz, szerzőanyag, munkaállomás.

Csak épp minnek. A szakképzés következő átalakításkor ugyanis változott a koncepció. 2015-től kilencediktől (vagyis első szakképző évfolyam után) a gyerekeket az iskola köteles külső munkahelyre küldeni szakmai gyakorlatra.

Ha egy gyerek egy komoly céghez kerül ki, jól jár – mondja Fábíán igazgató úr. Ha olyan, a szakképzési projektbe bekapcsolódó céghez, amely azért alakult, mert évi hatszázezer-egymillió forintot kap tanulónként, kevésbé jár jól. Mert az is előfordulhat, hogy míg nálunk minden hegesztő tanulóra jut aparát, némely cégnél tizenkét tanulóra kettő. 40 négyzetméteren harminc gyereket próbálnak tanítani, miközben a mi 1000 négyzetméternyi tanműhelyünk nincs rendesen kihasználva.

a nagy baj az, hogy a jó szakmunkás külföldre megy, s bizonyos szakmákban szinte lehetetlen pótolni őket

40 négyzetméteren harminc gyereket próbálnak tanítani, miközben a mi 1000 négyzetméternyi tanműhelyünk nincs rendesen kihasználva

IRODALOMÓRA KILENCEDIKBE

Az irodalmi olvasókönyv a szakképző iskolák első osztályában 10 évvel

ezelőtt 180 oldalas volt. Benne bőséges irodalomanyag.¹ Ma már irodalmi olvasókönyv nincs. Az úgynevezett magyar-könyv kommunikációs, szövegértési, szövegalkotási feladatokat tartalmaz. Helyesebben tartalmazna,

ha lenne. De szeptember végén még nincs. A tanárnak sincs.

A fiúk szerint nem túl nagy baj. Ha lenne, se olvasnák el. Mert hát, igazság szerint, és tisztelet a kivételnek, olvasni se tud mindenki. A szakma válogatja, hogy menyenyi az a nem mindenki. Egy osztály ötven, vagy hetven százaléka.

A számítógép-szerelés az elit szakmák közé tartozik. Az osztályban a kilencedikes diákok életkora 14 és 20 év között van. Dani az utolsó padból például 18 éves. Miután előző iskolájában, egy egészség-

ügyiben kilenc tárgyból bukott, átigazolt ide. Megkérem, hogy olvasson egy kicsit. A nem túl nehéz szöveg néhány sorát akadozva, néhány hibával elolvassa ugyan, de amikor megkérem, hogy mondja el, mit olvasott, az már nem megy. Mi-

ként nehezen megy ez a többieknek is. A kérdésre, hogy ki írta a Himnuszt, néhány tenyér a magasba emelkedik, de a Szózat szerzőjét már senki sem ismeri.

¹ Somos Béla és Szakács Béla (2006): Irodalmi olvasókönyv 9. A szakiskolák 9. évfolyama számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Tudja – mondta a fiúkkal történt beszélgetés után Morvai Andrea osztályfőnökük és magyartanáruk –, klasszikus értelemben vett irodalmat nem lehet tanítani nekik. Azzal tudom motiválni őket, hogy megdicsérem már azért is, ha nem könyv és füzet nélkül jönnek az iskolába.

HÁT KIRÚGTAK

Így sem mindig sikerül eljuttatni a gyerekeket a szakmunkásvizsgáig. Ha a diák 16 éves kora előtt dönt úgy, hogy ő inkább dolgozik, nincs mit tenni.

Bence, a számítógép-szerelő osztály kisvagánya 17 évesen megint kilencedikes, az az elsős. Hanyagul ül, szinte fekszik a padban. Foghegyről válaszolgat. Azt mondja, hogy nem a szülei hibája, amiért ő ilyen. Például a nővérének van érettségije, sőt utána még elment gimnáziumba is.

– De Bence, itt valami nem stimmel, kétszer járt középiskolába?

– Hát, jó, mit tudom én, hogy a francba van ez. Én nyolcadik után vizsgáz szerelőnek tanultam, de történt egy kis baj.

– Milyen baj?- kérdezem.

– Hát, kirúgtak.

– Miért?

– Mert nem jártam be.

– Hova jártál?

– Dolgozni, jégkrémgyárba, apám elintézte.

– Felvettek 15 évesen?

– Persze.

– S most?

– Hát, egy év meló után rájöttem, hogy inkább tanulok.

megdicsérem már azért is, ha nem könyv és füzet nélkül jönnek az iskolába

ELDOBHATÓ SZAKMUNKÁSOK

Parragh László, a Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, aki a szakképzés átalakításának egyik motorja volt, egy fórumon azt mondta, hogy ha valaki ügyesen foglalkoztat tanulókat a saját cégében, már az versenyelőnyt jelenthet neki, hiszen egy tanuló befoghat árufeltöltésre, polcfeltöltésre, olyan munkákra, melyekkel

mindenki jól jár. Parragh a közismereti tárgyak drasztikus lecsökkentését sem tartja problémának, hiszen, mint fogalmazott, a szakiskoláknak nem az általános iskolai oktatás mulasztásait kell bepótolniuk, hanem egy hatékony, a gyakorlatra fókuszáló szakmai képzést kell nyújtaniuk. „Szakiskolába nyilván nem azért megy a gyerek, hogy József Attilát és Babitsot olvasson” – jegyezte meg.

Az igaz – mondja *Szenes György*, a Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiumának elnöke –, hogy ezeknek a gyerekeknek több van a kezében, mint a fejében. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nincs is szükségük közismereti oktatásra. Szenes több mint húsz éven át volt igazgatója a Bolyai János Fővárosi Gyakorló Szakközépiskolának, elég jól ismeri a szakképzés helyzetét:

– Korábban a szakiskolákban volt két előkészítő év, amelyben a szakmákhoz szükséges alapkészségeket, alaptudást kaphatták meg a gyerekek. Ezt most lecsökkentették egy évre. A közismereti tárgyakat hat órában maximalizálták, miközben a szakiskolába járók többsége úgy érkezik az általánosból, hogy gyakorlatilag nem tud írni, olvasni. Hogyan lehetne heti hat órában behozni a hiányosságait? Nem Ady és Babits költészetének hiányzó ismerete

a probléma, hanem az, hogy az általános készségeket és a műveltséget megalapozó óráknak a visszaszorulásával továbbtanulásra vagy munkahelyváltásra alkalmatlan, az elsajátított szakmán túl más ismeretekkel és alapvető kompetenciákkal nem bíró fiatalok kerülnek ki az intézményekből. Gyakorlatilag analfabéták. S hiába kínálják fel nekik az érettségi lehetőségét, nem fognak tudni élni vele. Miként nem tudják majd a lábukat hosszú távon megvetni a munkaerőpiacon sem. Jelenleg eldobható, egyszer használatos szakmunkásokat, közmunkásokat, illetve munkanélkülieket képez ki az iskola, miközben rengeteg világbanki, uniós és Phare-pénz folyt be a szakképzésbe. Azzal, hogy – amint tervezik – a szakiskolákat szakközépiskolává, a szakközépiskolákat szakgimnáziummá nevezik át, a helyzet nem fog változni. Egy-egy évfolyam 23-25 százaléka továbbra is konvertálhatatlan tudással, funkcionális analfabétaként kezdi majd meg felnőtt életét. Pedig még ötven évig kellene helytállnia a változó világ változó körülményei között. Aligha lesz képes rá.

A MAGYAR DIÁKOK EGYRE ROSSZABBUL TELJESÍTENEK

Az oktatási rendszerek egyik legfontosabb célja a különböző társadalmi rétegekből származó diákok esélyegyenlőségének a

megteremtése és a megfelelő mobilitási esélyek biztosítása számukra. A PISA-vizsgálatok eredményei azt mutatják, hogy a mérésben részt vevő országok oktatási rendszerei nemcsak a tanulók átlagos képességeiben különböznek, hanem abban is, hogy milyen mértékben képesek csökkenteni a diákok szociokulturális és gazdasági háttéréből eredő hátrányait. A

jelenleg eldobható, egyszer használatos szakmunkásokat, közmunkásokat, illetve munkanélkülieket képez ki az iskola

magyar diákok ezeken a felméréseken egyre rosszabbul teljesítenek.

(Statisztikai adatokra alapozott elemzések igazolják, hogy a tanulás, azon belül is főként a felsőfokú képzés, jelentős hasznot hoz az adott országnak. Ezek az

elemzések kimutatták, hogy ha egy évvel megnöveljük a teljes népesség iskolázottságát, az nagyjából két százalékot ad hozzá a gazdasági növekedés üteméhez.)

A helyzet harminc évvel ezelőtt ugyanaz volt. Az akkori szakmunkásképző iskola, akkori magyartanárától azt kérdeztem, hogy mit gondol, az elkövetkező években várható-e lényeges változás a képzésben.

Ezt válaszolta: „... bármilyen felkészült legyen is a pedagógus, a mostani óraszám és minimum alatti tantervi követelmény mellett nem sokat tud változtatni. Nem is szólva arról, hogy amíg az általános iskolai bizonyítványt ilyen csekély tudással meg lehet szerezni, addig a szakképzés csak vergődni tud.”

A riport címe akkor az volt: *Mi lesz ebből húsz év múlva?*